

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษากระบวนการปลูกฝังความกตัญญูทวดเทีของนักเรียนที่ปฏิบัติต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเมวดีพิทยาคม จังหวัดร้อยเอ็ดผู้วิจัยได้สรุปประเด็นสำคัญดังนี้

๕.๑.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย จำนวน ๑๓๕ คนคิดเป็นร้อยละ ๔๕.๓๐ และผู้ตอบแบบสอบถามเพศหญิง จำนวน ๑๖๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๗๐ สถานภาพเป็น นักเรียน จำนวน ๑๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐๐ และผู้ปกครองนักเรียนจำนวน ๑๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐๐ ระดับการศึกษา พบว่าการศึกษต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๗.๖๕ และการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๓๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๓๕

๕.๑.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความกตัญญูทวดเทีของนักเรียนที่ปฏิบัติต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเมวดีพิทยาคม จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมและรายด้าน มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางอยู่ ๔ ด้าน และระดับมาก อยู่ ๑ ด้าน โดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากสูงไปหาต่ำ คือ ด้านการดำรงวงศ์ตระกูล ด้านการประพฤติตนให้สมควรได้รับมรดก ด้านการช่วยทำางานของท่าน ด้านการเลี้ยงดูมารดาบิดา และด้านการทำบุญอุทิศให้มารดาบิดาเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ปรากฏดังนี้

๕.๑.๒.๑ ด้านการดำรงวงศ์ตระกูล

นักเรียนมีการปฏิบัติต่อมารดาบิดาโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักเรียนมาโรงเรียนทุกวันที่มีการเรียน นักเรียนกลับบ้านตรงเวลาทุกวัน นักเรียนไหว้มารดาบิดาก่อนออกนอกบ้าน นักเรียนกระทำให้มารดาบิดาภาควิไมใจและดีใจ นักเรียนขยันตั้งใจเรียนหนังสือ นักเรียนไหว้มารดาบิดาเมื่อกลับเข้าบ้าน อยู่ในระดับมาก นักเรียนกล่าวคำขอบคุณทุกครั้งที่มาดาบิดาให้ของหรือให้ความช่วยเหลือ นักเรียนเป็นคนดีมีนิสัยมัธยัสถ์ นักเรียนพูดให้กำลังใจมารดาบิดาเมื่อท่านเบื่อหน่ายท้อแท้ และนักเรียนกล่าวชื่นชมยกย่องมารดาบิดาให้คนอื่นฟัง อยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๒.๒ ด้านการประพุดิตนให้สมควรได้รับมรดก

นักเรียนมีการปฏิบัติต่อมารดาบิดาโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า นักเรียนมาโรงเรียนทุกวันที่มีการเรียน นักเรียนกลับบ้านตรงเวลาทุกวัน นักเรียนพูดคุยกับมารดาบิดาด้วยกิริยามารยาทที่สุภาพเรียบร้อย นักเรียนกระทำเรื่องให้มารดาบิดาภาคภูมิใจและดีใจ อยู่ในระดับมาก นักเรียนกล่าวคำขอบคุณทุกครั้งที่มากราบบิดาให้ของหรือให้ความช่วยเหลือ นักเรียนให้ของขวัญแก่มารดาบิดาในโอกาสพิเศษ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันแม่ ฯลฯ นักเรียนไม่พูดโกหกกับมารดาบิดา นักเรียนแสดงความพอใจมารดาบิดาเมื่อถูกมารดาบิดาตำหนิ อยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนซื้อหนังสือธรรมะให้มารดาบิดาอ่าน และนักเรียนซื้อซีดีธรรมะเปิดให้มารดาบิดาฟัง อยู่ในระดับน้อย

๕.๑.๒.๓ ด้านการช่วยทำกิจธุระของมารดาบิดา

นักเรียนมีการปฏิบัติต่อมารดาบิดาโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ชื่อนักเรียนล้างถ้วยล้างจานให้มารดาบิดา นักเรียนกวาดบ้านถูบ้านให้มารดาบิดา และ นักเรียนบิบนวดให้มารดาบิดา อยู่ในระดับมาก นักเรียนเตรียมน้ำดื่มให้มารดาบิดาดื่ม นักเรียนเตรียมอาหารให้มารดาบิดารับประทาน นักเรียนจัดอาหารให้มารดาบิดาเมื่อท่านเจ็บป่วย นักเรียนซักเสื้อผ้าให้บิดามารดา นักเรียนซื้ออาหารหรือผลไม้ที่มารดาบิดาชอบมาฝาก นักเรียนดูแลทำความสะอาดห้องนอนของมารดาบิดา นักเรียนตัดเล็บมือเล็บเท้าให้มารดาบิดา อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนข้อ นักเรียนอาบน้ำถูตัวให้มารดาบิดา อยู่ในระดับน้อย

๕.๑.๒.๔ ด้านการเลี้ยงดูมารดาบิดา

นักเรียนมีการปฏิบัติต่อมารดาบิดาโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ชื่อนักเรียนนั่งข้าวทำกับข้าวให้มารดาบิดารับประทาน นักเรียนจัดอาหารให้มารดาบิดาเมื่อท่านเจ็บป่วย และ ชื่อนักเรียนบิบนวดให้มารดาบิดา อยู่ในระดับมาก นักเรียนจัดยาตามแพทย์สั่งให้มารดาบิดาเมื่อท่านเจ็บป่วย นักเรียนเตรียมน้ำดื่มให้มารดาบิดาดื่ม นักเรียนเตรียมอาหารให้มารดาบิดารับประทาน นักเรียนซักเสื้อผ้าให้บิดามารดา นักเรียนซื้ออาหารหรือผลไม้ที่มารดาบิดาชอบมาฝาก นักเรียนดูแลทำความสะอาดห้องนอนของมารดาบิดา นักเรียนตัดเล็บมือเล็บเท้าให้มารดาบิดา อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนชื่อนักเรียนอาบน้ำถูตัวให้มารดาบิดา อยู่ในระดับน้อย

๕.๑.๒.๕ ด้านการทำบุญอุทิศให้มารดาบิดาเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว

นักเรียนมีการปฏิบัติต่อมารดาบิดาโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ชื่อนักเรียนชวนมารดาบิดาไปเวียนเทียนที่วัดในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับมาก นักเรียนชวนมารดาบิดาไปทำบุญทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เพื่อสร้าง

วัด เป็นต้น นักเรียนชนวนมารดาบิดาร่วมทำบุญตักบาตรในเทศกาลต่างๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา เป็นต้น นักเรียนชนวนมารดาบิดาร่วมทำบุญครอบวันตายของญาติ นักเรียนชนวนมารดาบิดาให้สวดมนต์ไหว้พระก่อนนอน นักเรียนชนวนมารดาบิดาไปถวายสังฆทานที่วัดนักเรียนชนวนมารดาบิดาให้ทำบุญปล่อยนกปล่อยปลาในวันเกิด นักเรียนชนวนมารดาบิดาฟังเทศน์ที่วัดในวันพระ อยู่ในระดับปานกลาง นักเรียนชนวนมารดาบิดานั่งสมาธิ และนักเรียนชนวนมารดาบิดาบริจาคเงินซื้อโลงศพให้ศพที่ไม่มีญาติ อยู่ในระดับน้อย

๕.๑.๓ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการปลูกฝังความกตัญญูทวดเทวีของนักเรียนที่ปฏิบัติต่อมารดาบิดา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเมวดีพิทยาคม จังหวัดร้อยเอ็ด ปรากฏดังนี้

๕.๑.๓.๑ ด้านการเลียงคูมารดาบิดา โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ควรมีพระสอนศีลธรรมเข้ามาสอนในโรงเรียนทุกสัปดาห์ ควรจัดกิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรมเพิ่มขึ้น (จัดทุกเทอม) และควรจัดกิจกรรมวันแม่ - วันพ่อทุกๆปีการศึกษา

๕.๑.๓.๒ ด้านการช่วยทำการงานของท่าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ จัดปฏิบัติธรรมเจริญสมาธิภาวนาในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีชั่วโมงสอนวิชาพระพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น มีการสวดมนต์ไหว้พระทุกวันศุกร์ก่อนเลิกเรียน

๕.๑.๓.๓ ด้านการดำรงวงศ์ตระกูล โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มีการอบรมหน้าเสาธงเกี่ยวกับการปลูกจิตสำนึกเรื่องคุณธรรมทุก ๆ เช้า พานักเรียนนั่งสมาธิหน้าเสาธงก่อนเข้าห้องเรียน จัดตั้งชมรมคนรักศีลธรรมขึ้น

๕.๑.๓.๔ ด้านการประพฤติตนให้สมควรได้รับมรดก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ฝึกให้นักเรียนไหว้ทำความเคารพครูทุกครั้งที่เห็นครูหรือครูเดินผ่าน มีการประกวดเรียงความเกี่ยวกับความกตัญญูทวดเทวี มีการประกวดบรรยายธรรมเกี่ยวกับความกตัญญูทวดเทวี

๕.๑.๓.๕ ด้านการทำบุญอุทิศให้มารดาบิดาเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ มีการประกวดขับร้องสรภัญญะเกี่ยวกับความกตัญญูทวดเทวี มีกิจกรรมเข้าวัดทำบุญตักบาตรในวัดประจำหมู่บ้านทุกวันหยุดสุดสัปดาห์ มีการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับความกตัญญูทวดเทวีตามห้องเรียน

๕.๒ การอภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการปลูกฝังความกตัญญูทศเวทีของนักเรียนที่ปฏิบัติต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเมวดีพิทยาคม จังหวัดร้อยเอ็ด มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความกตัญญูทศเวทีของนักเรียนที่ปฏิบัติต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเมวดีพิทยาคม จังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมและรายด้าน มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากสภาพครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูและสภาพแวดล้อมของสังคมปัจจุบันที่ไม่เอื้ออำนวย เช่น ด้านการดำรงวงศ์ตระกูล เยาวชนที่ดีควรจะเป็นผู้มีความกตัญญูทศเวที มีคุณธรรม จริยธรรม จะต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิต เช่น การเสียสละ การมีระเบียบวินัยและรับผิดชอบต่อน้ำที่ของตนเอง ช่วยให้คนในครอบครัวอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข รู้และเข้าใจสิทธิของตนเอง ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น และตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด มีความซื่อสัตย์สุจริต เช่น ไม่ลักทรัพย์ ไม่เบียดเบียนทรัพย์สินของผู้อื่น ก็จะทำให้ครอบครัวมีแต่ความเจริญ มีความสามัคคี ความรักใคร่กลมเกลียว ประองคองและร่วมมือกันทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมในสังคมไทย จะทำให้สังคมเป็นสังคมที่เข้มแข็ง ความละเอียดและเกรงกลัวในการทำชั่ว ถ้าเยาวชนในสังคมมีความเกรงกลัวและละเอียดในการทำชั่ว สังคมก็จะอยู่กันอย่างสงบสุข เช่น นักการเมืองจะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตไม่โกงกิน ไม่เห็นประโยชน์พวกพ้อง ประเทศชาติก็จะพัฒนาไปได้อย่างมั่นคง ด้านการประพฤตินให้สมควรได้รับมรดก เช่น เลี้ยงดูบิดามารดาเป็นการตอบแทน เลี้ยงดูพ่อแม่ยามแก่เฒ่าอย่าปล่อยให้ท่านอดร้อนอดใจในวัยชรา ช่วยทำกิจการงานของท่าน ไม่นิ่งดูตายเป็นคนไร้น้ำใจเข้าไปช่วยแบ่งเบาระหน้าที่ ดำรงวงศ์ตระกูล ไม่ทำตระกูลให้เสื่อมและเสียหาย ประพฤตินให้สมควรได้รับทรัพย์มรดกประพฤตินให้ท่านไว้วางใจและวางใจ ที่จะครอบครองสมบัติ เมื่อท่านเจ็บป่วยต้องรักษา ท่านมรณาท้องทำศพให้ ทำความปรารถนาของพ่อแม่มิให้พังทลาย ด้านการช่วยทำกิจการงานของท่าน เช่น เตรียมอาหารให้มารดาบิดา รับประทาน กวาดบ้านถูบ้านให้มารดาบิดาดูแลทำความสะอาดห้องนอนของมารดาบิดา และจัดอาหารให้มารดาบิดาเมื่อท่านเจ็บป่วย ด้านการเลี้ยงดูมารดาบิดา เช่น การบำรุงภายนอก ได้แก่ นอบน้อมด้วยกาย แสดงความเคารพด้วยวาจา ตักการะด้วยอาหาร เครื่องดื่ม เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ฝ้ารักษาพยาบาลในเวลาไม่สบาย เลี้ยงท่าน ทำกิจการงานของท่าน และการบำรุงภายใน ได้แก่ ดำรงวงศ์ตระกูล ประพฤตินให้สมควรที่จะรับทรัพย์มรดก รักษาหน้าใจท่าน ชักนำให้ท่านตั้งอยู่ในสรีรธาและในศีล และด้านการทำบุญอุทิศให้มารดาบิดาเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว เช่น มั่นทำบุญตักบาตรถึงบิดา หรือมารดา ที่ล่วงลับไปแล้ว นั้นหมายถึงการแสดง ความกตัญญูทศเวที ซึ่ง บิดา มารดา เป็นผู้ที่มั่นคงในพรหมวิหารธรรม โดยไม่ยอมทิ้ง เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ในลูกของตน ย่อมมีเมตตา

รักใคร่ในลูก ปรารถนาจะเห็นลูกของตนปราศจากโรคภัยเบียดเบียน มีความสุข ร่าเริง แจ่มใส มี
 กรุณา สงสาร เมื่อลูกของตนต้องประสบความทุกข์ คิดแต่จะช่วยให้พ้นจากความทุกข์ความ
 เดือดร้อน มีความสุขความเจริญ เมื่อเห็นว่าลูกของตนมีความสุข สามารถเลี้ยงและปกครองตนเอง
 และครอบครัวให้มีความสุขได้ ก็พลอยมีมุทิตายินดีด้วย ไม่อิจฉาริษยาในความสุขของลูก เมื่อเห็น
 ลูกต้องประสบทุกข์เดือดร้อน ก็ไม่ซ้ำเติม วางจิตมัธยัสต์เป็นกลางเสมอ ซึ่งเป็นพระคุณที่ยิ่งใหญ่ที่
 นักเรียนต้องพึงปฏิบัติ ต่อหน้าที่ของตนเองในการตอบแทนพระคุณของบิดา มารดา ซึ่งสอดคล้อง
 กับงานวิจัยของพูนทรัพย์ ขุนจิต ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาจริยธรรมด้านกตัญญูของบุตรและธิดา
 จะต้องปฏิบัติต่อมารดาบิดา : ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนราชวินิต
 บางแคปานจ่า กรุงเทพมหานคร) ได้กล่าวไว้ว่า ความกตัญญูกตเวทีเป็นสาระสำคัญของมนุษยชาติ
 เพราะทำให้มีความต่อเนื่องในสังคมมนุษย์ และเป็นบ่อเกิดแห่งความรับผิดชอบต่อความเป็นมนุษย์
 อีกทั้งความกตัญญูกตเวทีเป็นเบื้องต้นของมนุษยธรรมทั้งหลาย เพราะเป็นเครื่องทำลายความเห็นแก่
 ตัวซึ่งเป็นศัตรูสำคัญของความดี เป็นเหตุให้เกิดความสุขุม รอบคอบ ความสำนึกในหน้าที่และความ
 รับผิดชอบ นอกจากนี้ความกตัญญูกตเวทีนี้เป็นสายสัมพันธ์ที่ผูกพันสังคมให้ยั่งยืน ถ้าไม่มีหลักไม่มี
 เครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ มนุษย์จะปล่อยตัวปล่อยใจไปตามอารมณ์ ไปตามความอยากที่เกิดขึ้น
 ไม่ได้นึกถึงและตระหนักถึงบิดามารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ครูอาจารย์ หรือว่าสิ่งที่เคารพในศาสนา เมื่อไม่
 มีหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ก็จะตกอยู่ในอำนาจของกิเลสประเภทต่าง ๆ ได้ และความชั่วก็จะเกิดมาก
 ขึ้นในสังคม เพราะขาดฐานคือคุณธรรมที่เรียกว่า กตัญญูกตเวที ดังนั้น ความกตัญญูกตเวที จึงถือว่าเป็น
 เป็นคุณธรรมที่ขาดมิได้ซึ่งบุคคลในสมัยก่อนใส่ใจเน้นที่จะอบรมสั่งสอนในเรื่องนี้เป็นอย่างดี ไม่
 ว่านักปราชญ์ในประเทศใด ๆ เมื่อจะเขียนหนังสือเพื่อให้เป็นข้อคิดเตือนใจอย่างเช่น ชาดกใน
 พระพุทธศาสนาก็จะมีเรื่องเกี่ยวกับ ความกตัญญูกตเวทีเข้าไปแทรกไว้ในเรื่องนั้น ๆ เป็น
 จำนวนมาก เพื่อเป็นการปลูกฝังและพัฒนาหลักธรรมเรื่องความกตัญญูกตเวทีให้เกิดขึ้นในจิตใจ
 นั้นเอง

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีของ
 นักเรียนที่ปฏิบัติต่อมารดาบิดาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเมฆวดีพิทยาคม
 จังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

๕.๓.๑.๑ กระบวนการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีของนักเรียนที่ปฏิบัติต่อมารดาบิดา
 ซึ่งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนาที่ควรจะให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาเพื่อ

ช่วยกระตุ้นเตือนและปลูกฝังคุณธรรมโดยเฉพาะความกตัญญูทวาทิที่เกิดขึ้นกับเด็กโดยผ่าน ขบวนการปลูกฝังและกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเข้าค่ายอบรมคุณธรรม การปฏิบัติธรรม ตลอดทั้ง กิจกรรมวันแม่ วันพ่อรวมถึงการพาเด็กเข้าวัดทำบุญ ตักบาตร ไหว้พระ สวดมนต์ นั่งสมาธิภาวนา เป็นต้น เพราะความกตัญญูทวาทินั้นเป็นความเชื่อที่มีมาควบคู่กับสังคมไทยจนเป็นวัฒนธรรมอัน ดั้งเดิมของชาวพุทธซึ่งมีการอบรมสั่งสอนและถ่ายทอดกันมาเป็นระยะเวลาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะ มารดาบิดาได้รับยกย่องว่าเป็นพรหมของบุตร เป็นบุรพเทพ บุรพาจารย์ และอาหุไนบุคคล หรือ พระอรหันต์ของบุตรธิดาซึ่งมีวิธีการแสดงความกตัญญูทวาทิของบุตรธิดาจะต้องตอบแทนพระ คุณท่านสามารถกระทำได้โดยท่านเลี้ยงเรามาแล้วเลี้ยงท่านตอบ ช่วยทำการงานของท่าน ดำรงวงศ์ ตระกูล ประพฤติตนให้เหมาะสมแก่การรับทรัพย์มรดก ทำบุญอุทิศให้ท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว เพราะการบำรุงบิดามารดานั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่บุตรและธิดาจะต้องกระทำทันทีที่มีโอกาสใน ปัจจุบันโดยไม่ต้องรอโอกาสมาถึง ต้องรีบทำทันที สมดังพุทธสุภาษิตที่ว่า “ นิमितฺตํ สาธุรูปานํ กตญฺญูกตวาทิตา ” ความกตัญญูทวาทิเป็นเครื่องหมายแห่งคนดี ดังนี้

๑. ด้านการเลี้ยงดูมารดาบิดา คือ การนอบน้อมด้วยกาย แสดงความเคารพด้วย วาจา เฝ้ารักษาพยาบาลในเวลาไม่สบาย ทำการงานช่วยเหลือบิดามารดา การดำรงวงศ์ตระกูล ประพฤติตนให้สมควรที่จะรับทรัพย์มรดก

๒. ด้านการช่วยทำการงานของท่าน คือ เตรียมอาหารให้มารดาบิดารับประทาน กวาดบ้านถูบ้านให้มารดาบิดาดูแลทำความสะอาดห้องนอนของมารดาบิดา และจัดอาหารให้มารดา บิดาเมื่อท่านเจ็บป่วย

๓. ด้านการทำบุญอุทิศให้มารดาบิดาเมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว คือ มั่นทำบุญตัก บาตรถึงบิดา หรือมารดา ที่ล่วงลับไปแล้ว มั่นถวายสังฆทาน เข้าวัดฟังธรรมแผ่เมตตาแก่ผู้ที่ล่วงลับ ไปแล้วด้วยใจบริสุทธิ์

๔. ด้านการประพฤติตนให้สมควรได้รับมรดก คือ มีความกตัญญูทวาทิ ต่อบิดา มารดา โดยการเลี้ยงดูบิดามารดาเป็นการตอบแทน เลี้ยงดูพ่อแม่ยามแก่เฒ่าอย่าปล่อยให้ท่านอด รันทดใจในวัยชรา ช่วยทำกิจการงานของท่าน ไม่นิ่งดูดาเป็นคนที่ไร้หัวใจเข้าไปช่วยแบ่งเบ าภาระหน้าที่ ดำรงวงศ์ตระกูลไม่ทำตระกูลให้เสื่อมและเสียหาย

๕. ด้านการดำรงวงศ์ตระกูล คือ เยาวชนที่ดีควรจะเป็นผู้มีความกตัญญูทวาทิ มี คุณธรรม จริยธรรม จะต้องมีธรรมะในการดำเนินชีวิต เช่น การเสียสละ การมีระเบียบวินัยและ รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๕.๓.๒.๑ ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเมวดีพิทยาคม จังหวัดร้อยเอ็ด การกำหนดเขตการศึกษาในส่วนของประชากรและกลุ่มตัวอย่างจึงมีลักษณะจำกัด ผลการศึกษาที่ได้จึงอาจไม่ครอบคลุมหรือเป็นตัวแทนของนักเรียนได้ทั้งหมด ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปจึงควรขยายเขตในส่วนของประชากรและกลุ่มตัวอย่างระดับชั้นประถมศึกษา เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลหาข้อแตกต่างระหว่างช่วงชั้นหรืออายุ

๕.๓.๒.๒ ควรมีการศึกษาหลักธรรมหมวดอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น ความเสียสละ ความอดทน ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความประหยัดอดออม ฯลฯ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมต่อไป

๕.๓.๒.๓ ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมให้บุตรธิดาได้ทราบแนวทางในการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะหลักความกตัญญูทวดที่ต่อมารดาให้มากขึ้น เช่น กิจกรรมเข้าค่ายคุณธรรม กิจกรรมปฏิบัติธรรม กิจกรรมวันแม่ วันพ่อ วันครอบครัว เป็นต้น เพื่อความสงบสุขในชีวิตและสังคมต่อไปในอนาคต